

Dr. Vojnovics Ibolya

Együttműködés szolgáltatók, civil szervezetek, a helyi közösség formális és informális csoportjaival

A követelménymodul megnevezése:

Személyes gondoskodási feladatok az alap- és szakosított ellátások területén

A követelménymodul száma: 1853-06 A tartalomlelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-003-50

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS SZEREPE A SZOCIÁLIS ELLÁTÁSBAN

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Az állam egyik legfontosabb feladata a szociális ellátások biztosítása, amelynek túlnyomó részét az önkormányzatok különböző szintjein kötelesek ellátni. A szociális szolgáltatások célja, hogy a szociális vagy egyéb ehhez kapcsolódó (pl.: egészségügyi, családi, stb.) problémák miatt veszélyhelyzetbe kerülő személyek, családok életvezetési képességét megőrizze, krízis esetén minden elérhető segítséggel járuljon hozzá a nehéz helyzet oldásához, illetve az ahhoz vezető okok felszámolásához. Természetesen egy adott veszélyhelyzet úgy oldható meg a legkevesebb veszteséggel, ha van kellő idő és felkészülési lehetőség annak megelőzésére vagy kikerülésére. A bármi okból kritikus helyzettel fenyegetett rászorulóknak klienseknek fontos, hogy időben jelezzék nehézségeiket: a támogatási formákat, jogi lehetőségeket, "menekülőutakat" jól ismerő szociális területen dolgozó szakemberekkel munkásokkal való együttműködés segíthet abban, hogy a szociális összeomlást lehetőleg még időben meg tudják előzni, vagy megoldják a kialakult problémákat, helyreállítsák a normális állapotot.

A szociális feladatellátás különböző formákban történhet: önállóan, saját fenntartású intézményben, az önkormányzatok társulásaival, vagy szerződéses formában civil szervezetekkel, de részt vehetnek a helyi település egyéb szervezetei, csoportjai is.

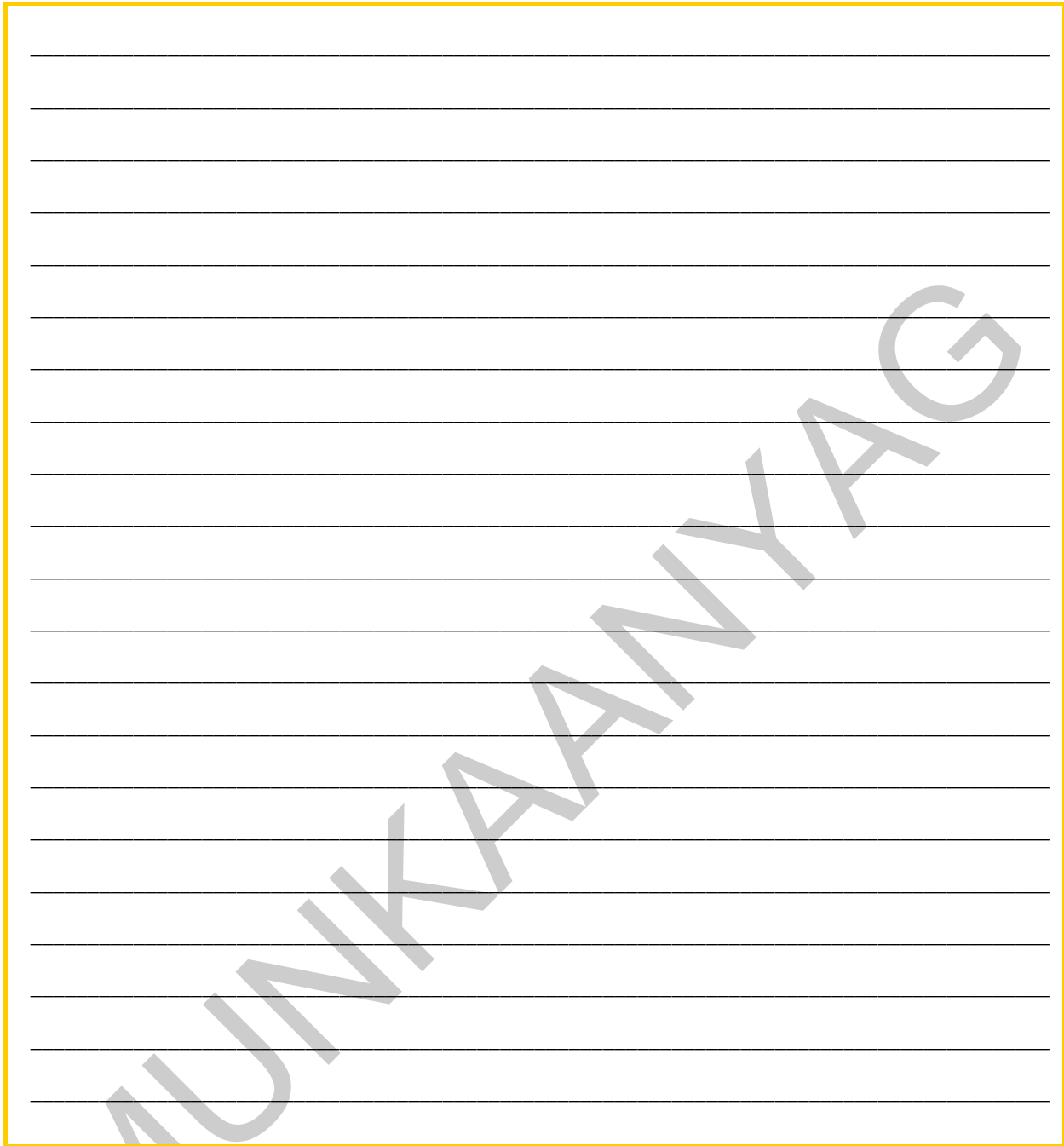
A rászoruló, ellátandók részére nyújtandó segítség legoptimálisabb megadásához szükséges együttműködés lehetőségeire keressük a választ e tananyagban.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

1. feladat

Váolja, hogy saját településén milyen intézményi formában történik a rászoruló szociális ellátása!

Válaszát írja le a kijelölt helyre!

1. A szociális szolgáltatások áttekintése

A szociálpolitika alapgondolata, hogy társadalmunk alrendszerének működése során az egyén, és kisebb - nagyobb közösségei számára adódhatnak olyan helyzetek, problémák, amelyekben ideiglenesen vagy véglegesen nem tudnak magukról elfogadható szinten gondoskodni. A társadalom tagjai kerülhetnek olyan helyzetbe (betegség, megváltozott munkaképesség, fogyatékoság, munkanélküliség, a család hiánya, családi körülmények változása, hajléktalanság stb.), hogy normális életvitelük, megélhetésük mások közreműködése, külső segítsége nélkül nem biztosítható.

A szociális gondoskodás feladata nem kevesebb, mint hogy a társadalomban előforduló egyéneknek észlelje a jelentkező élethelyzeteket, és azokra – a törvényi keretek között megoldást találjon. Ezért nagyon fontos azoknak az eszközöknek a biztosítása, amelyekkel a felmerülő problémák a leghatékonyabban kezelhetők, úgy, hogy az egyén szabadságát és személyiségi jogait tiszteletben tartsa, ugyanakkor a közösség védelme is megvalósuljon.

A szociális törvény pontosan meghatározza a szociális intézmények fenntartói feladatait, valamint az intézményekkel kapcsolatos felelősségeit és teendőit. A törvény a fenntartók három csoportját különbözteti meg (állami, nem állami és egyházi fenntartók), melyeknek szakmai és törvényességi feladatait is részletesen szabályozza. Az ellátások szervezésében meghatározó a fenntartók szerepe, hiszen a törvényi szabályok alapján biztosítaniuk kell a tárgyi-személyi feltételeket és a biztonságos működés kereteit, s emellett a szakmai és törvényességi ellenőrzés első lépcsőjét is jelentik.

2. Szolgáltatástervezési koncepció

A szociális törvény 2001. évi módosítása bevezette a **szolgáltatástervezési koncepció** elkészítésének kötelezettségét valamennyi települési önkormányzat részére 2004. december 31–ei véghatáridővel, amelynek célja, hogy meghatározza az ellátási kötelezettség keretébe tartozó feladatokat, a hiányzó ellátások megszervezésének módját, a más (nem állami, egyházi) fenntartókkal történő kapcsolattartás feladatait. E koncepciót a változó körülményeknek megfelelő aktualizálás érdekében 2 évente át kell vizsgálni, a partnerekkel egyeztetni kell. Elkészítése során át kell tekinteni az ellátórendszer felépítését, szerkezetét, legfontosabb jellemzőit, valamint a szociális ellátások iránti igények alakulását, a várakozók számát, korösszetételét, legfontosabb szociális jellemzőit, az intézményrendszer korszerűsítésének irányait illetően, továbbá a módszertani feladatok ellátására vonatkozó koncepciót.

A szolgáltatástervezési koncepció elkészítésékor fontos követelmény a realitáson alapuló, lehetőleg elsődleges forrásból származó információk vizsgálata, főleg a kisebb településeken. A tervezés, a fejlesztés ütemezése során további követelmény a realitás, a fokozatosság elvének érvényesítése, a meglévő szolgáltatások szakmai feltételeinek korszerűsítése, színvonalának emelése, a dolgozók szakmai felkészültségének növelése, hogy az intézmények szervezeti-irányítási rendszerének átalakítása során egy modern és korszerű szemlélet, az ellátásban pedig korszerű szervezet valósuljon meg.

3. Szolgáltatások

Szociális szolgáltatások megszervezése a települési önkormányzatok, valamint a megyei önkormányzatok feladata. Azt, hogy milyen típusú ellátást kell egy önkormányzatnak biztosítani a településen a jogszabály a lakosságától teszi függővé. Azon ellátások megszervezéséről, melyeket a jogszabály nem utal a települési önkormányzat hatáskörébe, a megyei önkormányzatoknak kell gondoskodniuk.

A legalább 2000 lakosú települési önkormányzat, illetve a megyei önkormányzat a településen illetve a megyében fővárosban élő szociálisan rászorultak ellátásának megszervezése érdekében szolgáltatástervezési koncepciót készít.

Az alapszolgáltatások megszervezésével a települési önkormányzat segítséget nyújt a szociálisan nehéz helyzetben lévő egyéneknek, hogy otthonukban, lakókörnyezetükben önálló életvitelüket fenntarthatassák, valamint egészségi-, mentális állapotukból vagy más okból származó problémáikat megoldhassák.

Az alapszolgáltatások körében a települési önkormányzatok elsősorban az időskorúak, a fogyatékos emberek, a pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek, továbbá a hajléktalan emberek számára nyújtanak szolgáltatásokat.

Az alapszolgáltatások:

- Falugondnoki, vagy tanyagondnoki szolgáltatás
- Étkeztetés
- Házi segítségnyújtás
- Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
- Családsegítés
- A közösségi ellátások
- Támogató szolgáltatás
- Az utcai szociális munka
- A nappali ellátás

Falugondnoki, vagy tanyagondnoki szolgáltatás: melynek lényege az aprófalvakban, külterületeken élők számára a település intézményhiányából származó hátrányok enyhítése.

Étkeztetés: melynek keretében legalább napi egyszeri meleg étkezésről kell gondoskodni azoknál, akik maguk vagy eltartottjuk számára ezt nem képesek biztosítani.

Házi segítségnyújtás: keretében kell gondoskodni, azokról az időskorúakról, akik otthonukban önerőből nem képesek magukat ellátni, azokról a pszichiátriai betegekről, fogyatékos személyekről és szenvedélybetegekről, akik állapotukból adódóan az önálló életvitellel kapcsolatos feladataik ellátásában segítséget igényelnek de amúgy képesek önmaguk ellátására. Ugyancsak ezen szolgáltatás keretében kell gondoskodni azokról, akik egészségi állapotuk miatt ezt igénylik, illetve bentlakásos intézményi elhelyezésre várnak.

Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás: a saját otthonukban élő, egészségi állapotuk és szociális helyzetük miatt rászoruló, a segélyhívó készülék használatára képes időskorú, vagy fogyatékos személyek, illetve pszichiátriai betegek részére az önálló életvitel fenntartása mellett felmerülő krízishelyzetek elhárítása céljából nyújtott ellátás.

Családsegítés: mely által nyújtott általános és speciális segítő szolgáltatás a szociális munka eszközeinek és módszereinek alkalmazásával hozzájárul az egyének, a családok, valamint a különböző közösségek jólétéhez, fejlődéséhez, szociális környezetükhöz való alkalmazkodáshoz.

A közösségi ellátások: célja a pszichiátriai vagy a szenvedélybetegek lakókörnyezetben történő gondozása, továbbá gyógyulásuk és rehabilitációjuk elősegítése.

Támogató szolgáltatás: célja a fogyatékos személyek lakókörnyezetben történő ellátása, a fogyatékos személy önrendelkezésén alapuló önálló életvitelének megkönnyítése, elsősorban a lakáson kívüli közszolgáltatások elérésének segítségével.

Az utcai szociális munka: tevékenysége az utcán tartózkodó hajléktalan személyek helyzetének, életkörülményeinek figyelemmel kísérése, szükség esetén ellátásának kezdeményezése, az ehhez szükséges intézkedések megtétele.

A nappali ellátás: hajléktalan személyek és elsősorban a saját otthonukban élők, önkiszolgálásra részben képes vagy önellátásra nem képes, személyek részére biztosít lehetőséget a napközbeni tartózkodásra, társas kapcsolatokra, valamint az alapvető higiéniai szükségleteik kielégítésére, továbbá igény szerint megszervezi az ellátottak napközbeni étkeztetését.

Ha az életkoruk, egészségi állapotuk, valamint szociális helyzetük miatt a rászorult személyekről az alapellátás keretében nem lehet gondoskodni, a rászorultakat állapotuknak és helyzetüknek megfelelően szakosított ellátási formában kell gondozni.

A szakosított ellátási formák típusai a következők:

- Ápolást, gondozást nyújtó intézmények
- Rehabilitációs intézmények
- Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények
- Lakóotthonok

Az ápolást, gondozást nyújtó intézmények az önmaguk ellátására nem, vagy csak folyamatos segítséggel képes személyek elhelyezésére és ellátására szolgál. Ezekben az intézményekben gondoskodni kell a napi legalább háromszori étkezésről, mentális gondozásról, meghatározott szintű egészségügyi ellátásról, valamint az ellátott lakhatásáról, szükség esetén ruházat és egyéb textília (törölköző, ágynemű, stb.) biztosításáról. Ilyen ápolást, gondozást nyújtó intézménytípus:

az idősek otthona, ahol a nyugdíjkorhatárt betöltött személyek ápolását, gondozását végzi. Az otthonba 18. életévét betöltött személy is felvehető, ha betegsége miatt nem tud önmagáról gondoskodni.

A pszichiátriai betegek otthona, amely azt a krónikus pszichiátriai beteget látja el, aki az ellátás igénybevételének időpontjában nem veszélyeztető állapotú, akut gyógykezelést nem igényel, és egészségi állapota, valamint szociális helyzete miatt önmaga ellátására segítséggel sem képes.

A szenvedélybetegek otthona, a szomatikus és mentális állapotot stabilizáló, illetve javító kezelést igénylő, önálló életvitelre időlegesen nem képes személyek gondozását végzi, ha kötelező intézeti gyógykezelésre nem szorulnak.

A fogyatékos személyek otthona, ahol az a fogyatékos személy gondozható, akinek oktatására, képzésére, gondozására, csak intézményi keretek között van lehetőség.

A hajléktalanok otthonában azokat a hajléktalan személyeket gondozzák, akiknek ellátása átmeneti szálláshelyen, rehabilitációs intézményben nem biztosítható és koruk, egészségi állapotuk miatt tartós ápolást, gondozást igényelnek.

A rehabilitációs intézmények célja, hogy az intézményben lakók önálló életvezetési képességeit kialakítsa, vagy helyreállítsa. Ilyen rehabilitációs intézmény:

a pszichiátriai betegek, illetve a szenvedélybetegek rehabilitációs intézménye, amely azt a 18. életévét betöltött pszichiátriai, illetve szenvedélybeteget látja el, aki rendszeres vagy akut gyógyintézeti kezelésre nem szorul és utógondozására nincs más mód. Az intézményben a gondozottak részére képzési, munka jellegű vagy terápiás foglalkoztatást szerveznek és előkészítik a családi és lakóhelyi környezetükbe történő visszatérésüket.

A fogyatékos személyek rehabilitációs intézménye, előkészíti az ott élők családi és lakóhelyi környezetbe történő visszatérését, valamint megszervezi az intézményi ellátás megszűnését követő utógondozást.

A hajléktalan emberek rehabilitációs intézménye azoknak az aktív korú, munkaképes hajléktalan személyeknek az elhelyezését szolgálja, akiknek szociális ellátása ily módon indokolt, és akik önként vállalják a rehabilitációs célú segítőprogramban való részvételt.

Az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények – a hajléktalanok átmeneti szállása és éjjeli menedékhelye kivételével– ideiglenes jelleggel, legfeljebb egy évi időtartamra teljes körű ellátást biztosítanak. Ebbe az intézményi körbe tartozik:

az időskorúak gondozóháza, amely azoknak az időskorúaknak, valamint a 18. életévüket betöltött beteg személyeknek biztosítanak ellátást, akik önmagukról betegségük miatt vagy más okból otthonukban időlegesen nem képesek gondoskodni.

A fogyatékosok személyek gondozóháza azoknak a fogyatékos személyeknek biztosítanak ellátást, akiknek ellátása családjukban nem biztosított, vagy az átmeneti elhelyezést a család tehermentesítése teszi indokolttá.

A pszichiátriai betegek átmeneti otthonában az a pszichiátriai beteg helyezhető el, akinek ellátása átmenetileg más intézményben, vagy a családban nem oldható meg, viszont tartós bentlakásos intézményi elhelyezése, vagy fekvőbeteg gyógyintézeti kezelése nem indokolt.

A szenvedélybetegek átmeneti otthona azon személyek elhelyezésére szolgál, akiknél szakorvosi szakvélemény alapján szenvedélybetegség került megállapításra, és ellátása átmeneti jelleggel családjában vagy lakókörnyezetében nem oldható meg.

A hajléktalan személyek éjjeli menedékhelye az önellátásra és közösségi együttlét szabályainak betartására képes hajléktalan személyek éjszakai pihenését, valamint krízishelyzetben éjszakai szállás biztosítását lehetővé tevő szolgáltatás.

A hajléktalan személyek átmeneti szállása azoknak a hajléktalan embereknek nyújt lakhatási lehetőséget, akik a szálláshasználat és a szociális munka segítségével képesek az önellátásra.

A lakóotthon olyan 8–12, esetleg 14 pszichiátriai beteget vagy fogyatékos személyt befogadó intézmény, amely az ellátást igénybe vevő részére életkorának, egészségi állapotának és önellátása mértékének megfelelő ellátást biztosít.

A lakóotthonok típusai: a pszichiátriai betegek-, szenvedélybetegek-, valamint a fogyatékos személyek lakóotthona.

4. Az együttműködés szükségessége és formái

A fenti szolgáltatások biztosításakor előnyben kell részesíteni a rászoruló személy saját környezetében történő gondozását, hogy lehetőleg saját otthonukban, vagy ismerős környezetükben kapják meg az igényelt segítségnyújtást, gondoskodást.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozást követően erősíteni kell az együttműködés csatornáit a szolgáltatási szektorokkal, a különböző civil, illetve egyházi szolgálatokkal, a különböző szolgáltatók és fenntartók, a települési és megyei önkormányzatok között. Egyre nagyobb az igény a szolgáltatási struktúra kialakításánál nemcsak a mennyiségi növekedésre, hanem differenciáltabb, komplexebb, magasabb színvonalú ellátások megteremtésére.

Fel kell mérni a szolgáltatások iránti igények és az ellátottak számának alakulását, áttekinteni a legfontosabb demográfiai folyamatokat, így különösen:

- az idősödés, idős korúak arányának változását,
- a lakosság szám változását, az elköltözés, beköltözés tendenciáit,
- az aktív-inaktív népesség arányát,
- az egyes ellátotti csoportok jellegzetességeihez kapcsolódó tendenciákat,
- a születések számát, stb.

Mindezen adatok folyamatos értékelése elengedhetetlen abból a szempontból, hogy az igényekhez legjobban igazodó szolgáltatási struktúra alakuljon ki, amely kapacitásában képes az adott településen jelentkező igények kezelésére.

Az ellátási kötelezettség teljesítése a törvény alapján kötelező jelleggel megszervezendő ellátások biztosítását jelenti. Mindezek a mai napig problémás területként értékelhetők. A hiányzó ellátások megszervezését belátható időn belül el kell végezniük a fenntartóknak, hogy teljesítsék a törvényi előírásokat és kielégítsék a lakossági szükségleteket. Emellett nem lehet figyelmen kívül hagyni az ellátási kötelezettség körébe nem tartozó, de az egyes ellátotti csoportok sajátosságaihoz kapcsolódó, speciálisan felmerülő igényeket. Az ellátás szervezésének felelőssége nem merülhet ki az ellátási kötelezettség áthárításával, annak „kipipálásával”, természetesen a fenntartóknak rugalmasan alkalmazkodniuk kell a felmerülő igényekhez, ezáltal gondoskodniuk kell speciális, esetleg teljesen új szolgáltatások megszervezéséről.

A szolgáltatástervezési koncepciónak tartalmaznia kell a szolgáltatások feltételeinek biztosításához kapcsolódóan:

- a szolgáltatások működtetésének,
- finanszírozásának,
- fejlesztésének feladatait,
- az együttműködés kereteit.

Ahhoz, hogy a szolgáltatási struktúra minőségi és mennyiségi fejlesztése érdemben megvalósulhasson, stabil és biztonságos finanszírozási és működtetési háttérre van szükség. Mindenképp célszerűnek tűnik, hogy a koncepcióban a szociális szolgáltatások működtetésének, a tervbe vett fejlesztéseknek a költségvetési szükségletei, és a szükséges egyéb feltételek áttekintésre kerüljenek.

Az ellátási kötelezettség teljesítésének egyre gyakrabban alkalmazott formája – különösen a települési önkormányzatok gyakorlatában – a szerződéses feladatellátás. Lényeges, hogy a fenntartó az együttműködésre vonatkozó döntéseit lehetőség szerint ne ad-hoc jelleggel hozza meg, hanem koncepcionálisan is alapozza meg a más szervezetekkel történő együttműködés kereteit, reálisan értékelje, hogy melyek azok az ellátások, amelyek esetében a legcélszerűbb az ellátási szerződések megkötése, továbbá tekintse át azt is, hogy melyek azok az ellátások, ahol gazdaságosabb az ellátási szerződés megkötése, s így a feladatellátás „kiszervezése”.

A települési önkormányzat az egyes ellátási formákat biztosíthatja

- Saját intézményeivel;
- Szerződéses feladatellátással: társulás, egyházi, vagy civil szervezet útján

- Egyéb módon

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A szociális ellátások milyenségét a feltételek nagyban befolyásolják. Nagyon fontos az ellátási módok megismerése ahhoz, hogy a szűkös lehetőségek mellett is a lehető legjobb ellátás legyen biztosítható, meg kell ismerni az együttműködés lehetőségeit és formáit.

Jelen tananyag elsajátításának javasolt tanulási folyamata:

- A szakmai szöveg olvasása, a fogalmak és leírt elméleti részek megértése, elsajátítása
- Önálló gondolkodás, a problémák átlátása, az egyes ellátási feladatok megoldáshoz adat-, anyaggyűjtés

MUNKKANYAG

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Keressen környezetében példát a szociális ellátás érdekében működő együttműködésre!

Tapasztalatait írja azt le az alábbi helyre!

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

Mind a szakmai információ tartalmában megadott feladatok, mind az önellenőrző feladatok olyan tartalmúak és jellegűek, amelyekre általános megoldás nem adható.

A feladatok megoldása a tanuló saját tapasztalatainak rögzítését, gondolkodásának fejlesztését szolgálja, amelyek értékelése a szakmai készségfejlesztés tárgykörébe tartozik.

MUNKANYAG

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS FORMÁI

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

„...Mindjárt születésünk pillanatában szüleink jóságára, gondoskodására szorulunk. Később, amikor betegségek gyötörnek minket és megöregszenk, megint mások gondoskodására és jóságára leszünk utalva. Mivel életünk kezdetén és végén mások törődnek velünk, hogyan tudnánk mi életünk derekán nem törődni másokkal?” (Tenzin Gjaco: Törődni másokkal)

Ahhoz, hogy a rászorulóknak részére a legmegfelelőbb ellátások kerüljenek biztosításra fontos a megfelelő együttműködések kialakítása és fenntartása.

Miért van szükség az együttműködésre? Milyen körülmények között és feltételekkel, célokkal jönnek létre e kapcsolatok?

Tananyagrészenk ennek áttekintésére törekszük.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

Az előző fejezetben felsorolt ellátási feladatokat különböző szolgáltatók látják el törvényi lehetőség alapján és ésszerűségi szempontok alapján, különös tekintettel a növekvő forráshiányra. A külső szervezet, civilek és a helyi közösségek formális és informális csoportjai növelhetik az ellátás mozgásterét, a közöttük kialakított együttműködés szükségessége mellett.

Fogalmak

Együttműködés – az erőforrások szervezett összekapcsolása, közös munka tevékenység, közös célok érdekében

Csoport– egyének összessége, melyeket közös ismérvek jellemeznek, kötnek össze

Formális csoportok– szervezeti szabályok alapján működik

Informális csoportok– nem formális szabályok szerint működnek, hanem személyes kapcsolatok, közös érdekek, célok kapnak jelentőséget

Közösség: közös élet, vagy munkaviszonyok között élő, illetve közös eszmék, célok által egyesített emberek csoportja

Civil szervezet- autonóm szervezetek, egyesületek, alapítványok, egyházak, amelyek az államtól függetlenek, részt vesznek a közügyekben, a közösség javát igyekeznek előmozdítani. Lehet önvédelmi, karitatív stb.

5. A helyi közösségek szerepe

A helyi közösségek fontos szerepet játszanak a fejlesztési folyamatok támogatásában, a lakosság társadalmi részvételének elősegítése, az ellátási nehézségek megoldása érdekében.

A közösségfejlesztés célja, a közösségi munka munkaformái, módszerei és szemlélete kialakítása, és annak elősegítése, hogy a lakosság bekapcsolódjon a helyi közéletbe, képessé váljon a közösségi szükségletek és problémák megfogalmazására.

6. A civil szervezetek jelentősége

A civil szervezetek szerepe a hazánk közéletében

A nyugat-európai kapitalista társadalmakban a múlt század közepén kialakult szociális rendszerek fenntartása, finanszírozása a hetvenes évek óta egyre nagyobb problémát okoz. A nyolcvanas években, ezekben az országokban, az állam elkezdett kivonulni a jóléti rendszerekből, és fokozatosan átadni feladatait a már hagyományokkal rendelkező civil szervezeteknek. Következésképpen e szféra gyors fejlődésnek indult és a kilencvenes évekre az ún. „harmadik szektorra” nőtte ki magát: a piaci és az állami szektor mellett fontos szereplőjévé vált a társadalomnak. A különböző országokban eltérő módon és sebességgel valósult meg a folyamat, de összességében ez a tendencia valamennyi modern kapitalista társadalomra jellemző.

Magyarországon is hasonló folyamat zajlott. A társadalomban korábban erős jelenlétet mutató civil szervezetek szerepe az államszocializmus éveiben jelentős mértékben lecsökkent. Majd az állam által kiépített jóléti rendszer finanszírozása, fenntartása a nyolcvanas évektől egyre több gondot okozott. A rendszerváltást követően, az önkormányzati rendszer létrejöttével és a költségvetési hiány erősödésével párhuzamosan, a civil szféra újra fejlődésnek indult.

A rendszerváltás után a magyarországi civil szektor mai szerkezete fokozatosan alakult ki. Egyesületek és egyéb társadalmi szervezetek – szigorú hatósági ellenőrzés mellett – az államszocializmus időszakában is működhettek, de a teljes egyesülési szabadságot csak az 1989-es egyesülési törvény garantálta. Alapítványokat 1987. óta lehet ismét létrehozni. A közalapítvány, a köztestület és a közhasznú társaság jogintézménye 1994-ben került bevezetésre. A közhasznú és a kiemelkedően közhasznú jogállás megszerzésére 1998 óta van lehetőség.

A civil szervezeteket fő tevékenységük és az általuk elsődlegesen ellátott feladatuk szerint csoportosítjuk: adományosztó, adománygyűjtő, szolgáltatásokat nyújtó, jog- és érdekvédelmi, önszervező jellegű, társadalmi érintkezést szolgáló, klubjellegű szervezetek és érdekképviseleti funkciójú, de hatósági jogkörökkel is rendelkező köztestületek. A hazai civil szektor a rendszerváltástól napjainkig mintegy hatszorosára növekedett.

Fajtái:

- Egyesületek
- Alapítványok
- Közalapítványok
- Köztestületek

A közhasznúságról szóló törvény alapján – különösen az önkormányzati feladatátvállalásra való tekintettel – a civilek elnyerhetik a közhasznú és a kiemelten közhasznú besorolást (ami működésük nyilvánosságát is kötelezően növeli). A kiemelten közhasznú minősítés alapján az állampolgárok adójának 1%-ában és egyéb adományokban részesülhetnek, amely bevételek is segíthetik céljaik megvalósítását.

Megemlítendő még a gazdasági szervezetek közül 2009. óta (a közhasznú társaságok helyett) nonprofit gazdasági társaságokként működők, amelyek tevékenysége nem jövedelemszerzésre irányuló, tehát nem nyereségorientált társaság, szemben például egy kft.-vel, amely üzletszerű közös gazdasági tevékenység végzésére jön létre. A nonprofit gazdasági társaság (így például a nonprofit kft.) üzletszerű gazdasági tevékenységet csak kiegészítő jelleggel folytathat, a társaság tevékenységéből származó nyereség pedig a tagok között nem osztható fel, az a gazdasági társaság vagyonát képezi. A nonprofit társaság célja elsősorban a társadalom közös szükségleteinek kielégítését szolgáló tevékenység folytatása (pl. oktatás, egészségügy).

Az önkormányzatok és civil szervezetek közötti együttműködés formái

Az önkormányzati feladatok a rendszerváltást követően folyamatosan alakultak, bővültek. A törvények lehetővé teszik az önkormányzatok közötti társulások létrehozását, a piaci szféra fokozottabb bevonását, illetve a civil szervezetekkel való együttműködését egyre több területen. Az önkormányzatok alapvető kötelessége és érdeke, hogy feladataikat költséghatékony módon oldják meg, hiszen a közpénzekkel való gazdálkodás fontos és e feladatok rendszerint alulfinanszírozottak. Ez utóbbi olyan megoldások keresésére ösztönzi az önkormányzatokat, melyek lehetőség szerint minimális költségvetési forrás lekötésével megfelelően biztosítják az ellátást.

A civil szervezetek gyakran egy adott település életfeltételeinek, a szociális ellátások javítását tűzik ki célul. Az önkormányzatok és a civil szervezetek célja gyakorta azonos, ami indokoltá teszi az együttműködést. A közös célok, a civil szervezetek szerepvállalása az önkormányzati feladatok ellátásában tudatosan kiépített kapcsolatrendszerrel és a szolgáltatások megtervezését teszi szükségessé. Az önkormányzatok szervező, koordináló szerepükkel tudatosan alakíthatják, irányíthatják a település életét.

A civil szervezetekkel való együttműködés területei a döntés-előkészítésben való részvétel és a közszolgáltatások fejlesztésében, ellátásában való részvállalás, amely történhet alkalmi jellegű kapcsolattal, vagy együttműködési megállapodás illetve szerződéses viszony keretében. Tartalmilag az eseti együttműködéstől, a közös projekt megvalósításától a tartós közös feladat ellátásig terjedhet a kapcsolat.

Különösen az alapítványi szektoron belül nagy számban található olyan kis egycélú alapítványokat, amelyek valamely költségvetési intézmény támogatására jöttek létre. Ezek között találunk magán alapítványokat és az intézmény által létrehozottakat. Ezen szervezetek célja jellemzően az adott költségvetési intézmények forrásainak kiegészítése érdekében végzett adománygyűjtés.

Jelentős azoknak a civil szervezeteknek a száma, amelyek valamely ellátatlan társadalmi igényre válaszul jöttek létre és részben állami költségvetési, részben önkormányzati forrásokból, részben pedig adományokból biztosítják ezen eddig ellátatlan társadalmi igények kielégítését.

Az együttműködés legszorosabb formája, amikor az önkormányzatok szerződés formájában civil szervezetekkel látatnak el feladatokat. Ez kétféle módon történhet: az önkormányzat az ellátást végző civil szervezettel szerződéses viszonyt létesítve rendszeres, szabályozott támogatással finanszírozza az ellátást, vagy az ellátáshoz szükséges infrastruktúra és költségvetés keret átadásával kiszereznek.

A korábbi állami feladatok ellátása terén egyfajta párhuzamosság keletkezett az önkormányzatok és a civil szervezetek között, ami esetenként problémákat (ellenérdekeltséget) okoz, lassítva ezzel a civil szektor fejlődését. Jelenleg az önkormányzatok és civil szervezetek közötti kapcsolatok változóak. Az állam kivonulási tendenciája a szolgáltatásokból, a önkormányzati feladatok ellátásának növekvő gondja erősödik, így a lakossági szolgáltatások megoldása a civil szféra további terjedését vetíti előre. Az önkormányzatok és a civil szervezetek milyensége, intenzitása számos előfeltételtől függ, így az adott település hagyományaitól, személyek közötti kapcsolatuktól, (szakmai) felkészültségtől, a szereplők (politikai) elkötelezettségétől, motivációjától. Az együttműködés jelentősebb területei: kultúra, sport és szabadidő, oktatás, egészségügy, szociális ellátás, környezetvédelem, településfejlesztés.

Az együttműködés előnye és jövője

Az önkormányzatok törvények által előírt feladata gondoskodni arról, hogy a lakosság szociális ellátását megszervezze. Ennek módja, minősége jelentősen befolyásolja a településen élők viszonyát a helyi önkormányzathoz, akik szabadon dönthetnek arról, hogy a szociális törvényben előírt, illetve a lakossági igények alapján önként vállalt feladatokról milyen módon gondoskodnak. Mivel nem intézményfenntartásra, hanem szolgáltatás biztosítására kötelezettek, e feladataikat elláthatják akár másik önkormányzattal vagy civil szervezettel kötött megállapodás alapján is.

A civil szervezetek nagy előnye, hogy képesek viszonylag gyorsan reagálni az új kihívásokra, a helyi adottságok változásaira, ezért az együttműködés területei és tartalma folyamatosan fejlődik, melyhez a központi elvi, gyakorlati és finanszírozási támogatások nagyban hozzájárulhatnak.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Jelen tananyag elsajátításának javasolt tanulási folyamata:

- A szakmai szöveg olvasása, a fogalmak és leírt elméleti részek megértése, elsajátítása
- A fogalmak, jelenségek megismerését követően a problémákra válaszok megfogalmazása, az együttműködés formáinak alkalmazási lehetőségei
- Önálló gondolkodás, a saját környezetben adat-, anyaggyűjtés

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

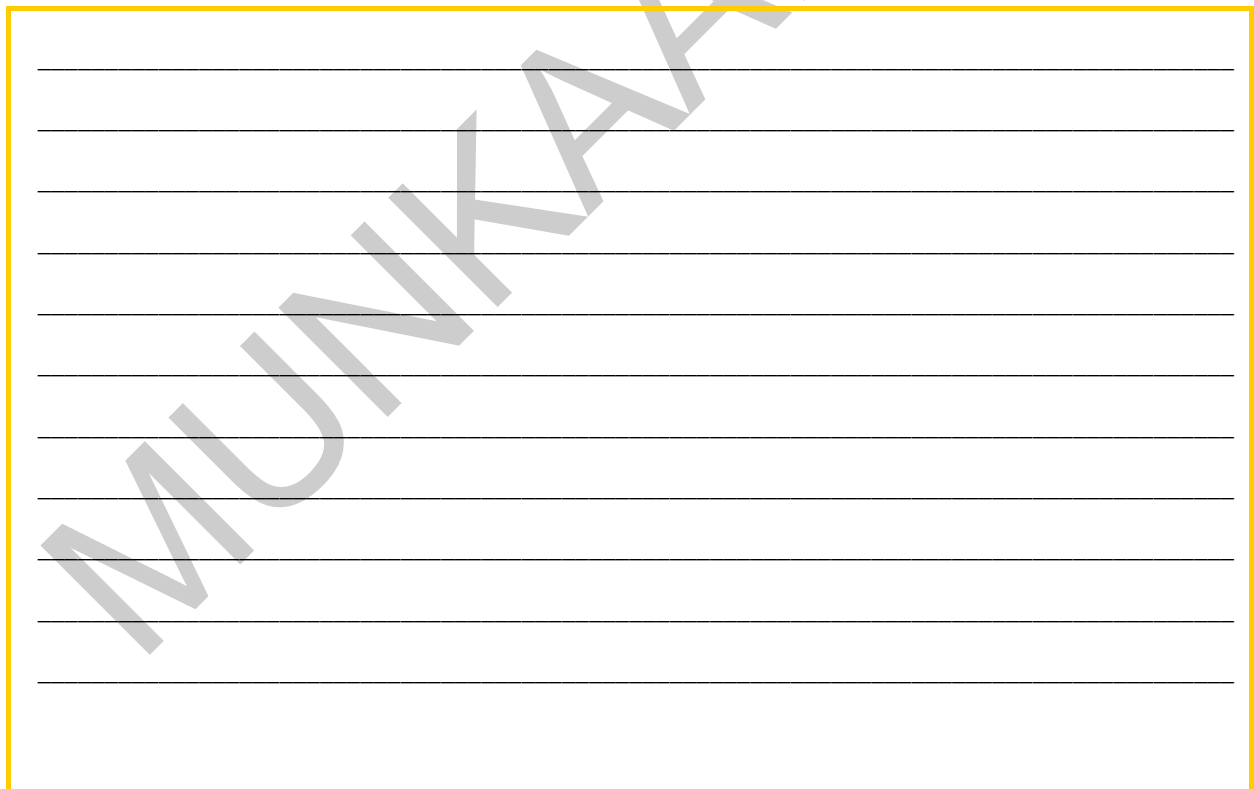
A feladatot párban oldják meg: válasszon magának munkatársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot. (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de a saját munkafüzetükben dolgozzanak!)

a) Saját környezetében (településén/intézményhálózatában/gyakorlóhelyén) keressen példát az alábbiakra:

- szerződéses feladatellátás
- civil szervezetek szerződéses, vagy önkéntes feladatellátása

b) Beszélje meg munkatársával, és tegyenek javaslatot valamely ellátás együttműködéses formában történő ellátására!

Az elhangzottakat rögzítsék mindketten az alábbi helyre a saját munkafüzetükben.

MUNKANYELV

Lined writing area with a yellow border and a large diagonal watermark reading "MUNKANYAG".

2. feladat

Elemesse adatgyűjtés alapján egy országos és klasszikus civil szervezet, a Magyar Vöröskereszt működését:

a.) a véradások szervezése terén

b.) a rászorulóknak segítése körében (pl.: hajléktalanok, elemi kárt szenvedettek, szociálisan hátrányos helyzetűek stb.)

c.) nemzetközi tevékenysége területén

Válaszát írja le a kijelölt helyre!

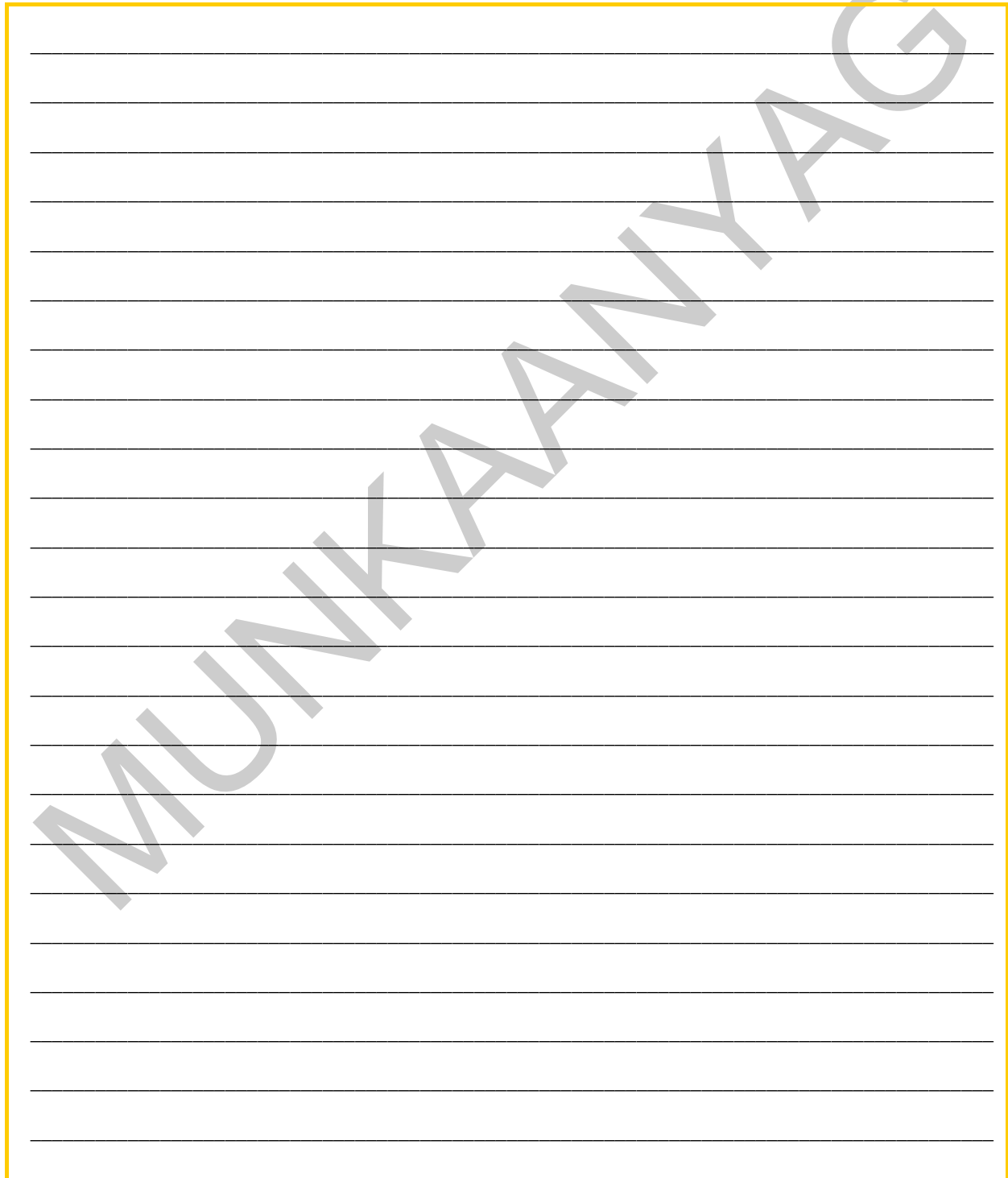
MUNKANYAG

The page contains a large writing area defined by a yellow border. Inside this area, there are 25 horizontal lines for text entry. A large, light gray watermark with the text "MUNKAANYAG" is oriented diagonally across the page, from the bottom-left towards the top-right.

3. feladat

Elemesse egy az államtól és az önkormányzattól független szervezet (pl. egyház) által fenntartott szociális intézmény működését! A feladat megoldásához gyűjtsön adatokat közvetlenül az intézménytől, vagy ha erre nincs lehetősége internetről szerezzen információkat!

Válaszát írja le a kijelölt helyre!

MEGOLDÁSOK

Mind a szakmai információ tartalomban megadott feladatok, mind az önellenőrző feladatok olyan tartalmúak és jellegűek, amelyekre általános megoldás nem adható.

A feladatok megoldása a tanuló saját tapasztalatainak rögzítését, gondolkodásának fejlesztését szolgálja, amelyek értékelése a szakmai készségfejlesztés tárgykörébe tartozik.

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Osiris Kiadó, 2006.

Csegény Péter – Kákai László: Köztes helyzet? A civil szervezetek és az önkormányzatok kapcsolatában, MeH civil kapcsolatok Főosztálya, Budapest, 2002.

Katona Péter: Az önkormányzatok és a nonprofit szektor kapcsolatáról, in: Együttműködési lehetőségek a helyi önkormányzatok és civil szervezetek között, Budapest, 1998.

Szüdi János: A civil szervezetek részvétele az oktatással kapcsolatos önkormányzati feladatok ellátásában, együttműködési lehetőségek a helyi önkormányzatok és civil szervezetek között, Budapest, 1998.

A szociális szolgáltatások modernizációja és fejlesztése, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, Budapest 2008.

Közigazgatási alapvizsga ideiglenes tankönyv, Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest, 2005

www.wikipedia.hu – 2010. július

AJÁNLOTT IRODALOM

Enyedi György: A városnövekedés szakaszai, Akadémia Kiadó, Budapest, 1988.

Ferge Zsuzsa: Elszabaduló egyenlőtlenségek, HRSzE, Budapest, 2000.

Keresztes György: Szociális munka, NSZFI, Budapest, 2008.

Szalai Erzsébet: Az elitek átváltozása, Cserépfalvi Kiadó, Budapest, 1996.

A(z) 1853–06 modul 003–as szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 762 02 0010 54 01	Gerontológiai gondozó
54 762 02 0010 54 02	Pszichiátriai gondozó
54 762 02 0010 54 03	Szenvedélybeteg-gondozó
54 762 02 0010 54 04	Szociális gondozó, szervező

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
20 óra

MUNKANYAG

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató